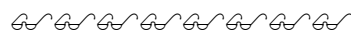

ויקרא שם המקום חרמה: מתי החרמו את ערי הכנעני?

The Destruction of Canaanite Cities: When Did It Begin?

(1) במדבר כא, א-ג

וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ-עָרֹד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי: וַיְדַר יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לַה' וַיֹּאמֶר אֲסִנְתָּן תִּתֵּן אֶת-הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהַחֲרַמְתִּי אֶת-עָרֵיהֶם: וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת הַכְּנַעֲנִי וַיַּחֲרֵם אֶתָּהֶם וְאֶת עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם **חֲרָמָה**:

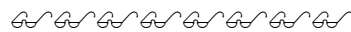

(2) דברים לא, ט

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנִּשְׂאִים אֶת-אֲרוֹן בְּרִית ה' וְאֶל-כָּל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(3) דברים לא, כד-כו

וַיְהִיו כְּכָלוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל-סֵפֶר עַד תָּמַם: וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת-הַלְוִיִּם נְשָׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה' לֵאמֹר: **לָקַח** אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשָׂמֶתֶם אֹתוֹ מִצֵּד אֲרוֹן בְּרִית ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה-שָׁם בְּךָ לְעֵד:

(4) בראשית יב, ו-ח

וַיַּעֲבֹד אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹזָה וְהַכְּנַעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ: וַיֵּדָא ה' אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר לִזְרַעְךָ אֵתָּן אֶת-הָאֶרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו: וַיַּעֲתֵק מֹשֶׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית-אֵל וַיֵּט אֶחָלָה בֵּית-אֵל מִסָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבֶן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה':

(5) בראשית כח, יט

וַיִּקְרָא אֶת-שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית-אֵל וְאוֹלָם לוֹז שֵׁם-הָעִיר לְרֵאשֻׁנָּה:

(6) בראשית כח, ל

וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֵל-יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן-הָאֲדָם הָאֵדֶם הַזֶּה כִּי עֵיף אֲנִכִּי עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָם:

(7) בראשית כב, יד

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא ה' יֵרָאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהָר ה' יֵרָאָה:

(8) שמות טז, לג-לד

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אֶהֱרֹן קַח צִנְצִנֹת אַחַת וְתֵן-שִׁמְדָּה מִלֵּא-הָעֵמֶר מִן וְהִנֵּחַ אֹתוֹ לִפְנֵי ה' לְמִשְׁמַרְתּ לְדוֹרֵיכֶם: כֹּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶל-מֹשֶׁה וַיַּנְיחֻהוּ אֶהֱרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְתּ:

(9) בראשית לב, לג

עַל-כֵּן לֹא-יֵאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל-כַּף הַיָּד עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף-יָדְךָ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה:

(10) במדבר כא, א-ג

וַיִּשְׁמַע הַכִּנְעֲנִי מֶלֶךְ-עַד יוֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִי: וַיֵּדַר יִשְׂרָאֵל נֹדֶר לַה' וַיֹּאמֶר אֲסִינָתָן תִּתֵּן אֶת-הָעַם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִחַרְמֹתִי אֶת-עָרֵיהֶם: וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת הַכִּנְעֲנִי וַיַּחֲרֶם אֹתָהֶם וְאֶת עָרֵיהֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם **חֶרְמָה**:

(11) רשב"ם במדבר כא:א

האחרים - כמו אפרוח, אתמול, אזורע. הרבה אלפין באין לשימוש בראש תיבה:

(12) במדבר יד, מ-מה

וַיִּשְׁכְּמוּ בַּבֶּקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל-רֹאשֵׁי הָהָר לֵאמֹר הֲנֵנוּ וְעַלְיָנו אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר ה' כִּי חָטָאנוּ: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָמָּה זֶה אַתֶּם עוֹבְרִים אֶת-פִּי ה' וְהוּא לֹא תַעֲלֶה: אֶל-תַּעֲלוּ כִּי אֵין ה' בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִגָּפוּ לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם: כִּי הָעֲמָלִקִּי וְהַכִּנְעֲנִי שֵׁם לִפְנֵיכֶם וְנִפְלְתֶם בַּחֲרֵב כִּי-עַל-כֵּן שִׁבְתֶּם מֵאֲחֵרֵי ה' וְלֹא-יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם: וַיַּעֲפְלוּ לַעֲלֹת אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַאֲרֹן בְּרִית-ה' וּמֹשֶׁה לֹא-מָשָׁה מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה: וַיֵּדַר הָעֲמָלִקִּי וְהַכִּנְעֲנִי הַיּוֹשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיַּחֲרִמוּ עַד-הַחֲרָמָה:

(13) שופטים א, יז

וַיֵּלֶךְ יְהוּדָה אֶת שִׁמְעוֹן אָחִיו וַיִּכּוּ אֶת הַכִּנְעֲנִי וַיּוֹשֵׁב צֶפֶת וַיַּחֲרִימוּ אוֹתָהּ: וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הָעִיר **חֶרְמָה**:

(14) ראב"ע במדבר כא, א

וַיִּשְׁמַע הַכִּנְעֲנִי מֶלֶךְ עַד - אמרו הקדמונים שהוא סיחון, ונקרא הכנעני כי כל אמורי - כנעני. **ורבים אמרו, כי זאת הפרשה יהושע כתבה**, והראיה: מלך עד אחד. ומצאו שבני יהודה קראו שם המקום חרמה. ולא אמרו כלום, כי אותו המקום יקרא בתחלה צפת, וזה - מלך עד. והאמת - שני מקומות. ורבים במקרא כמו הם

(15) בבא בתרא יד ע"ב - טו ע"א

יהושע כתב ספרו ושמונה פסוקים שבתורה... תניא כמאן דאמר שמונה פסוקים שבתורה יהושע כתבן דתניא וימת שם משה עבד ה' אפשר משה (חי) (קיים) (מת) וכתב וימת שם משה אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע דבריו רבי יהודה ואמרי לה רבי נחמיה. אמר לו רבי שמעון אפשר ספר תורה חסר אות אחת וכתב לקוח את ספר התורה הזה אלא עד כאן הקדוש ברוך הוא אומר ומשה אומר וכותב מכאן ואילך הקדוש ברוך הוא אומר ומשה כותב בדמיו...

(16) אבן עזרא דברים ל"ד:א

ויעל משה - לפי דעתי: כי מזה הפסוק כתב יהושע, כי אחר שעלה משה לא ירד, ובדרך נבואה כתבו.

(17) ר"י בכור שור במדבר כא, ג

ויקרא שם המקום חרמה - על שם החרם. וזהו אותו מקום שרדפו שם בני ישראל כשהעפילו לעלות, כדכתיב: ויכוס ויכתום על החרמה. ועל שם העתיד שנקרא עתה חרמה, שם דבר. ושמה זאת שאמר כאן: דרך האחרים, ונלחמו בהם ושבנו מהם, על אותה מלחמה הוא אומר שאז נצחום על שערבו על גזירת המקום. והיה בלבם של ישראל עליהם לנקום, ועכשיו התפללו עליהם ונתן להם נקמה מהם, כמדפוש הכא.

(18) רמב"ן במדבר כא, א

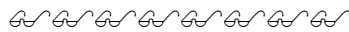
והנכון בעיני, כי זה מלך עד הוא יושב בנגב מעבר לירדן ימה בארץ כנען על יד הירדן בגבול בני יהודה סמוך לחברון שהיא בנגב, ושמע מרחוק בבוא בני ישראל ובא דרך האחרים אל ערבות מואב להלחם עמהם שם, וזה טעם "וישמע", ולכך ספר הכתוב והוא יושב בנגב בארץ כנען כי בא מארץ אחרת אל מקום ישראל. ונדרו ישראל נדר לה' שאם יתן אותו בידם שיחרימו כל אשר להם לה', וספר הכתוב כי שמע השם תפלתם ונדרו נדר לה' ושלמו אותו. כי הרגו אותם עתה בימי משה, כמו שצוה כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת, ונתנו כל שללם לאוצר בית ה': והשלים עוד בכאן לספר, כי החרימו ישראל גם את עריהם אחרי בואם בארץ כנען אחרי מות יהושע לקיים את נדרם אשר נדרו ויקראו שם הערים חרמה. והוא מה שנאמר בספר שופטים ובני קיני חתונ משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב עד, ושם כתוב וילך יהודה את שמעון אחיו ויכו את הכנעני יושב צפת ויחרימו אותה ויקרא את שם העיר חרמה, ושם נשלם הנדר הזה. אבל השלים הכתוב להזכיר הענין בכאן, וזה כענין הפרשה שאמרה ברכת המן ויניחהו אהרן לפני העדות למשמרת ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען, והוא לאחר מיתתו של משה עד ממחרת הפסח. וכן אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ וגו', נבואה שיהיו חיים וקיימים, כי לא יתכן שיהיה השם מיחד להם אנשים על הספק אבל היה ראוי שיצוה ליהושע בעת החלוקה:

(19) שמות טז:לה

ובני ישראל אכלו את-המֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד-בָּאָם אֶל-אֶרֶץ כְּנָעַן: ()

(20) יהושע ה:יב

ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את-הפֶּסַח באַרְבַּעַה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ: וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֶר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצֹּת וְקִלְיֵי בָעֶסֶס הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּשְׁבֹּת הַמֶּן מִמַּחֲרַת בְּאֶכְלָם מֵעֵבֶר הָאָרֶץ: וְלֹא-הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא:

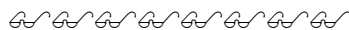

(21) במדבר כב:א

ויסעו בני ישראל ויחנו בעֲרֵבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לִירְדֵן יְרִחוֹ:

(22) רשב"ם במדבר כב:א

מעבר לירדן יריחו - ...ראוי לכתב מעבר לירדן לאותם שעברו את הירדן, שלהם קרוי ערבות מואב מעבר לירדן:

(23) במדבר כא, י-טז

ויסעו בני ישראל ויחנו באֶבְרָתָ: וַיִּסְעוּ מֵאֶבְרָתָ וַיִּחְנוּ בְּעֵי הָעֵבְרִים בְּמִדְבַּר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: מִשָּׁם נָסְעוּ וַיִּחְנוּ בְּנַחַל זָרְדִּי: מִשָּׁם נָסְעוּ וַיִּחְנוּ מֵעֵבֶר אֲרֻנוֹן אֲשֶׁר בְּמִדְבַּר הַיָּצָא מִגְּבֹל הָאֱמֹרִי כִּי אֲרֻנוֹן גְּבוּל מוֹאָב בֵּין מוֹאָב וּבֵין הָאֱמֹרִי: עַל-כֵּן יֵאמָר בְּסֵפֶר מַלְחֻמֹּת ה' אֶת-זָהָב בְּסוּפָהּ וְאֶת-הַנַּחֲלִים אֲרֻנוֹן: וְאֲשֶׁר הַנַּחֲלִים אֲשֶׁר נָטָה לַשַּׁבָּת עַד וְנִשְׁעַן לַגְּבוּל מוֹאָב: וּמִשָּׁם בָּאָה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר ה' לַמֶּשֶׁה אֶסְףְּ אֶת-הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם:

(24) אבן עזרא במדבר כא:יד

בספר מלחמות ד' - ספר היה בפני עצמו, ושם כתוב מלחמות ד' בעבור יראיו. ויתכן שהיה מימות אברהם, כי ספרים רבים אבדו, ואינם נמצאים אצלנו, כדברי נתן ועדו ודברי הימים למלכי ישראל, ושירות שלמה ומשלו.

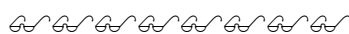
(25) במדבר כא, יז-כ

אִזְ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאָר עֲנִילָה: בָּאָר חֲפְרוּהָ שְׁרִים פְּרוּהָ נְדִיבִי הָעָם בְּמַחֲקֶק בְּמִשְׁעָנְתָם וּבְמִדְבַּר מִתְנָה: וּבְמִתְנָה נַחֲלִיאל וּבְנַחֲלִיאל בְּמוֹת: וּבְמִבְמוֹת הִגִּיא אֲשֶׁר בְּשִׁדָּה מוֹאָב רֹאשׁ הַפֶּסֶסָה וְנִשְׁקָפָה עַל-פְּנֵי הַיַּשְׁמִינִי:

(26) פירוש ר' יהודה החסיד במדבר כא:יז

אז ישיר ישראל את השירה הזאת. פי' [מ"א] זהו הלל הגדול שלאחר שניצולו מסיחון ועוג ועברו נחל ארנון אז נעשה זה השיר ובחומש היה כתי' אלא שדוד המלך הסיר כל מזמורי יתמי של משה שבחומש וחיברו בספר תהלים שלו. ותדע לך נותן לחם לכל בשר על מן אמרו וסיחון ועוג הזכיר על כן הזכיר מלך האמורי כל"ח, נותן לחם לכל בשר כל"ח, הודו לאל השמים כל"ח פי' שהמטיר להם לחם מן השמים. בא יהושע והוסיף ועשה מזמור שיני שדומה לזה, שעומדים בבית ה', וכשדוד כיבש את ציון הוסיף גם הוא שיטה אחת ברוך"י מציון שוכן ירושלים הללויה. וכן היה דרך באותן הימים שהיו מתקנין שירה על ידי נס היו חוקרים אנה באר מים טובים וקרים וטוב לחנות עליו, וזהו במקלות ברכו"י ממקור ישר, וכן מבין מחצצים בין משאבים שם יתנו צדקות"י, כי מחצצים הם אבנים קטנים שקו' קיזל"ן בלשון אשכנז ושם מים קרים. זהו שאמר משה אל תתמה מה אנו משוררים על באר זה כי באר חשוב הוא. באר חפרוה שרים. ישר, להוליכו בסילונות תחת הקרקע כל אחד לעירו. חפרוה בעומק כדי להמשיכה למרחוק. כדוה נדיבי העם פי' בחפירות ולא עמוקות כ"א בהמשכה בעלמא ובחקיקה היו מטין אותה ומשעינין אותו כל אחד לעירו, זהו במשענותם. וממדבר המשיכוהו עד במות ומבמות לא יכלו להמשיכו עוד יותר בגובה והשפילוהו תוך גיא אשר בשדה מואב. ראה כמה מבוע גדול היה לו שהיה מספיק מים לכל אילו המקומות, לכן יכלו ששים ריבוא לחנות עליו ולשורר במקלות. וזאת הפרשה אינה במקומה, אחר מלחמת סיחון ועוג הוא מקומה אלא בעבור שהזכיר בארה הזכיר השירה.

(27) משנה כתב יד קאופמן חולין ז'ר'

נוהג בטהרה, ואינו נוהג בטמאה. רבי יהודה אומר: אף בטמאה.
אמר רבי יהודה: והלא על בני יעקב נאסר גיד הנשה, ואדין בהמה טמאה מתרת להם?
אמרו לו: מסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו.

(28) תוספתא חולין ז'ח

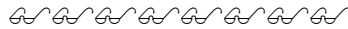
נוהג בטהרה ואין נוהג בטמאה. רבי יהודה אומר: אף בטמאה, מפני שאסורו קודם למתן תורה.
אמרו לו לרבי יהודה: אינו אומר על כן לא יאכלו בני יעקב ראובן ושמעון את גיד הנשה, אלא בני ישראל,
אלו שעומדין לפני הר סיני. אלא למה כותבו שם? להודיע למה נאסר.

(29) חולין קא ע"ב

תנאי אמרו לו לרבי יהודה וכי נאמר על כן לא יאכלו בני יעקב והלא לא נאמר אלא בני ישראל ולא
נקראו בני ישראל עד סיני אלא בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו לידע מאיזה טעם נאסר להם.

(30) רש"י חולין ק"א

אלא – מקרא זה לא נאמר עד סיני
אלא לאחר שקבלו משה בסיני ובא לכתוב את התורה כתב אותה אזהרה אצל המעשה לידע כו'.

(31) בראשית לו, לא-לב

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך-מלך לבני ישראל: ומלך באדום פלע בן-בעור ושם עירו דנהבה:

(32) אבן עזרא פירוש ראשון בראשית ל"ו:ל"א

ואלה המלכים - יש אומרים: כי בדרך הנבואה נכתבה זאת הפרשה.
והיצחקי אמר בספרו: כי בימי יהושפט נכתבה זאת הפרשה, ופרש הדורות כחפצו. הכי קרא שמו יצחק, כל השומע
יצחק לו. כי אמר: כי הדד הוא הדד האדומי, ואמר כי מהיטבאל אחות תחפנחס, [בלא נבואה ובלא ראייה ובלא נס,
והבלים קבץ ודברי תוהו כנס, על כן נשאר ספרו יחידי כתורן וכנס. ומי פייסו או מי הכריעו באונס, עד שקם ושנס
מותניו לפרש דברים כאשפי חנס.] וחלילה חלילה שהדבר כאשר דבר על ימי יהושפט, וספרו ראוי להשרף. ולמה תמה
על שמונה מלכים שמלכו שהם רבים, והנה מלכי ישראל כפלים במספרם, ושני אלה המלכים קרובים לשני מלכי
ישראל. גם מלכי יהודה רבים הם ממלכי אדום עד ימי משה.

(33) ר' יוסף בכור שור בראשית ל"ו:ל"א

(ו)אלה המלכים – שמא משה יחסם עד לו,
ואם קדם הבאים אחריו עד שאול מלך ישראל.
ואיכא למימר משה כתבם בנבואה.